

ZIEN! en inspectie

Handreiking voor de directie

e.a.

Expertsysteem ZIEN!

voor het primair onderwijs

november 2017

Inleiding

Per 1 augustus 2017 is het nieuwe onderzoekskader van de Inspectie van het Onderwijs in werking getreden. Deze beschrijft hoe het toezicht op het onderwijs wordt ingericht. Voor voorschoolse educatie en primair onderwijs is het onderzoekskader te downloaden van [deze link](#) en voor (voortgezet) speciaal onderwijs van [deze link](#).

Het waarderingskader

De inspectie gebruikt een waarderingskader om het toezicht op het onderwijs te structureren. Dit kader bestaat uit vijf kwaliteitsgebieden: Onderwijsproces (OP), Schoolklimaat (SK), Onderwijsresultaten (OR), Kwaliteitszorg en ambitie (KA), en Financieel beheer (FB). Elk kwaliteitsgebied is onderverdeeld in standaarden.

In dit document wordt uitgegaan van het primair onderwijs. De kwaliteitsgebieden en standaarden van het (voortgezet) speciaal onderwijs zijn grotendeels hetzelfde, met als enige verschil dat bij het (voortgezet) speciaal onderwijs standaard OP4 (Extra) ondersteuning ontbreekt en standaard OP5 Onderwijstijd toegevoegd is.

In dit document wordt per standaard uitgewerkt hoe je de mogelijkheden van het expertsysteem ZIEN! kunt benutten bij de betreffende standaard. Er is veel mogelijk met behulp van ZIEN! en we dagen scholen uit om maximaal de mogelijkheden van ZIEN! te benutten en zich niet alleen te focussen op opbrengsten.

Verschillen met vorig inspectiekader

In het nieuwe inspectiekader is een tweedeling gemaakt in hoe aspecten beoordeeld worden. Dit is grofweg tussen wat een school moet (basiskwaliteit) en wat een school mag en zelf wil (eigen aspecten van kwaliteit). De basiskwaliteit bestaat uit bij wet geregelde deugdelijkheidseisen die betrekking hebben op de onderwijskwaliteit en het financieel beheer. Wanneer een school hier niet aan voldoet, biedt deze onderwijs van onvoldoende kwaliteit. Bij de eigen aspecten van kwaliteit moet gedacht worden aan ambities en doelen die een bestuur of de school zelf stelt. Deze aspecten reiken verder dan de basiskwaliteit, maar moeten wel bijdragen aan de onderwijskwaliteit.

ZIEN! kan zowel bijdragen aan de basiskwaliteit als aan de eigen aspecten van de kwaliteit. Om dit onderscheid duidelijker te maken, zijn de standaarden **geel gearceerd** wanneer ZIEN! ingezet kan worden voor de basiskwaliteit.

Gouda, november 2017

Drs. B. (Bertine) Haverhals
D. (Doreanne) Tigchelaar

Algemene informatie over ZIEN!

ZIEN! is een digitaal expertsysteem waarmee leerkrachten op gestandaardiseerde wijze een oordeel kunnen vormen over het sociaal-emotioneel functioneren van een leerling en een groep, met als doel om te bepalen of er op groeps- of leerlingniveau zorgbehoeften zijn én daar vervolgens mee aan de slag te gaan. Daarnaast geeft ZIEN! veel handelingsadviezen om preventief én curatief aan de slag te gaan. ZIEN! ondersteunt in alle fasen van handelingsgericht werken: het waarnemen (observeren en registreren), het begrijpen (onderwijsbehoeften achterhalen, bijvoorbeeld door de doorvragen die worden gesteld als een leerling benedengemiddeld scoort), het wegen (keuzes maken met wie aan welke doelen gewerkt gaat worden, mede op basis van de indicatie-uitspraken die ZIEN! als richtingwijzers geeft), het plannen (een plan maken, gebruik makend van de handelingsuggesties van ZIEN!) en het evalueren.

Het belangrijkste doel van ZIEN! ligt dus in het komen tot handelen (in de vorm van ondersteuning bieden, uitdagen, bedding geven aan een concrete situatie waarin een kind, een groep zich ondersteund weet en voelt om een gedraging wél te laten zien), zoals de COTAN ook aangeeft in haar beoordeling van de ZIEN! leerkrachtlijsten: *“de beschrijving van het ontwikkelingsproces en de ruimte die daarin wordt gemaakt voor de inbreng van de leerkracht om de ontwikkeling te stimuleren en remediëren spreekt aan en vormt een sterk punt van het instrument. Daarmee wordt immers een duidelijke verbinding gelegd tussen ‘meten’ en ‘doen’”*

ZIEN! benutten per standaard van de inspectie

KWALITEITSGEBIEDEN EN STANDAARDEN	Hoe kun je de mogelijkheden van ZIEN! benutten bij de betreffende standaard?
ONDERWIJSPROCES (OP)	
<p>OP1 Aanbod Het aanbod bereidt de leerlingen voor op hun vervolgbestemming en samenleving.</p>	<p>De sociale vaardigheden die bij ZIEN!PO centraal staan (Sociaal Initiatief, Sociale Autonomie, Impulsbeheersing, Sociale Flexibiliteit en Inlevingsvermogen) komen ten goede aan het functioneren binnen de samenleving. De mate waarin een kind de vaardigheden inzet, worden in kaart gebracht met de ZIEN!-leerkrachtvragenlijst en de leerlingvragenlijst. Daarnaast is er een oudervragenlijst beschikbaar.</p> <p>De vaardigheden kunnen op individueel of groepsniveau geleerd en versterkt worden met behulp van de handelingssuggesties. Deze handelingssuggesties zijn gebaseerd op leerlijnen met doelen, welke een duidelijke lijn in de ontwikkeling van de leerlingen van 4-12 jaar bieden. Tevens is er een koppeling gemaakt met een aantal SoVa methoden, zodat lessen hieruit doelgericht ingezet kunnen worden.</p>

<p>OP2 Zicht op ontwikkeling en begeleiding De school volgt en begeleidt de leerlingen zodanig dat zij een ononderbroken ontwikkeling kunnen doorlopen.</p>	<p>ZIEN! is een genormeerd systeem. Er wordt geadviseerd dat scholen minimaal één keer per jaar (rond de herfstvakantie), en bij voorkeur twee keer (ook nog rond de voorjaarsvakantie), de observaties met betrekking tot het sociaal-emotioneel functioneren van leerlingen registreren. Naast het invullen van de leerkrachtvragenlijst, kunnen de leerlingen zelf ook vragenlijsten invullen en is er een vragenlijst voor ouders beschikbaar.</p> <p>Het invullen van ZIEN! vormt een belangrijk moment binnen het planmatig en cyclisch werken. De ingevulde waarnemingen kunnen leerkrachten gebruiken bij het begrijpen van het gedrag van de leerlingen. Hierna worden keuzes gemaakt over de begeleiding die (extra) geboden moet worden. Met de tweede meting kan gekeken worden of er effect merkbaar is van de interventie en of bijstelling van de begeleiding nodig is.</p>
<p>OP3 Didactisch handelen Het didactisch handelen van de leraren stelt leerlingen in staat tot leren en ontwikkelen.</p>	<p>De docent kan op basis van de analyse van de individuele en groepsprofielen zijn handelen plannen en structureren. De scores op Betrokkenheid geven een indicatie van de mate waarin de gerealiseerde werksfeer (het leerklimaat) effectief is. De handelingssuggesties bij Betrokkenheid op leerling- en groepsniveau ondersteunen docenten bij het realiseren van een taakgerichte werksfeer.</p> <p>Daarnaast wil ZIEN! leerkrachten meer inzicht geven in hun eigen handelen en wil ze leren dat ze met hun leerkrachtgedrag ook invloed hebben op het gedrag van hun groep. Hiervoor zijn in de handelingssuggesties pedagogische interventies opgenomen. Dit zijn vaardigheden die de leerkracht bewust kan inzetten om sociale vaardigheden bij zijn leerlingen te stimuleren.</p>
<p>OP4 (Extra) ondersteuning Leerlingen die dat nodig hebben, ontvangen extra aanbod, ondersteuning en begeleiding.</p>	<p>ZIEN! wordt ingevuld voor de gehele groep. Met behulp van de verkregen groepsoverzichten worden de verschillende onderwijsbehoeften duidelijk. Leerkrachten maken vervolgens keuzes over wat ze op groepsniveau aanbieden, welke leerlingen ze kunnen clusteren en welke leerlingen individuele begeleiding nodig hebben. Hier worden handreikingen voor gegeven in de handelingssuggesties. De school heeft duidelijke afspraken in welke situaties (bij welke profielen) nader wordt bepaald of er sprake is van specifieke onderwijsbehoeften (door bijvoorbeeld kind- en oudergesprekken), waarna indien nodig extra begeleiding wordt geboden.</p>
<p>OP6 Samenwerking De school werkt samen met partners om het onderwijs voor haar leerlingen vorm te geven.</p>	<p>Wanneer ouders en leerkrachten op één lijn zitten, komt dit het sociaal functioneren van de leerling ten goede. Dit begint met de begrippen. Veel scholen hebben ervaren hoe zinvol het is om met ouders in gesprek te gaan over het begrippenkader van ZIEN! en de manier waarop de school ermee werkt.</p> <p>Vervolgens kunnen de ZIEN!-uitkomsten van een individuele leerling besproken worden in een oudergesprek. ZIEN! geeft hier handreikingen voor.</p>

	<p>→ ZIEN! biedt niet alleen voor de leerkracht handelingssuggesties, maar biedt ook voor ouders oudersuggesties aan. Ouders kunnen deze zelfstandig raadplegen via de website www.zienvooronderwijs.nl.</p> <p>Indien externe partners betrokken zijn bij de zorg voor de leerling, kan (na toestemming van ouders) inzicht gegeven worden in het ZIEN! profiel van de leerling, zodat dezelfde taal gesproken wordt. Te denken valt aan samenwerkingsverbanden, hulpverleningsorganisaties en scholen. Wanneer de leerling naar een nieuwe school gaat, kunnen de ZIEN! gegevens gedeeld worden om een goede overdracht te bevorderen.</p>
<p>OP8 Toetsing en afsluiting De toetsing en afsluiting verlopen zorgvuldig.</p>	-
SK SCHOOLKLIMAAT	
<p>SK1 Veiligheid Schoolleiding en leraren dragen zorg voor een veilige omgeving voor leerlingen.</p>	<p>Uit de leerkrachtvragenlijst vormt het welbevinden van de leerlingen een indicator voor de veiligheidsbeleving van leerlingen. Daarnaast geven de leerlingvragenlijsten 'Leeren leefklimaat' en 'Veiligheidsbeleving' een indicatie van de ervaren veiligheid bij de leerlingen. Wanneer de leerlingen deze vragenlijsten hebben ingevuld, kunnen de resultaten vanuit ParnasSys doorgestuurd worden naar de inspectie, zodat de school aan deze eis voldoet.</p> <p>Op basis van de uitkomsten kun je je maatregelen treffen (ZIEN! geeft bijvoorbeeld suggesties voor een pestprotocol), maar met de handelingssuggesties kan ook preventief gewerkt worden aan een veilige omgeving op school.</p>
<p>SK2 Pedagogisch klimaat De school heeft een ondersteunend pedagogisch klimaat.</p>	<p>Structurele aandacht voor sociaal-emotionele ontwikkeling is heel belangrijk. Het welbevinden en de betrokkenheid van de leerlingen vormen met name een graadmeter voor het pedagogisch klimaat in een school.</p> <p>Daarnaast biedt ZIEN! handreikingen voor kindgesprekken, zodat leerlingen betrokken kunnen worden bij en mede-eigenaar kunnen worden van hun sociaal-emotionele ontwikkeling.</p> <p>Met de handreikingen uit de handelingssuggesties kunnen oefensituaties gecreëerd worden, waarin de leerlingen de sociale vaardigheden kunnen aanleren en versterken.</p>
OR ONDERWIJSRESULTATEN	
<p>OR1 Resultaten De school behaalt met haar leerlingen leerresultaten die ten minste in overeenstemming zijn met de gestelde norm.</p>	<p>Sociale vaardigheden zijn van invloed op de leerresultaten. Wanneer een leerling daarin wordt bemoeilijkt, komt hij ook niet tot leren. Wanneer betrokkenheid en welbevinden bevorderd worden, komt dat de leerresultaten ten goede.</p>

	<p>Op school wordt dus niet alleen aandacht besteed aan de cognitieve leerresultaten van leerlingen, maar ook aan het sociaal-emotioneel functioneren. Binnen ZIEN! zijn leerlijnen met doelen opgesteld die je als basis kunt gebruiken voor de doelen die je als school stelt. Door jaarlijks de vragenlijsten in te (laten) vullen, monitor je de groei bij de leerlingen. Je kunt daarbij meteen zien hoe een leerling scoort ten opzichte van het landelijk gemiddelde.</p>
<p>OR2 Sociale en maatschappelijke competenties De leerlingen behalen sociale en maatschappelijke competenties op het niveau dat ten minste in overeenstemming is met de gestelde norm.</p>	<p>In het schoolplan neemt de school de eigen opdracht op wat betreft de sociale competenties. De bedoeling is dat scholen zelf beschrijven wat hun collectieve ambitie is op het gebied van doelen die worden nagestreefd op sociaal gebied en dat ze vervolgens aangeven in welke mate de doelen worden behaald. Er wordt verwacht dat een school planmatig en doelgericht werk.</p> <p>Zie een Voorbeeldnotitie Ambitie Sociale competenties die te downloaden is van https://www.driestar-educatief.nl/advies-en-begeleiding/actueel/nieuws/voldoe-met-zien-aan-het-nieuwe-onderzoekskader-va</p> <p>Ook kunnen de leerlijnen met doelen op basis van de ZIEN!vaardigheden gebruikt worden bij het preventief en curatief werken aan het versterken van de sociale competenties. Deze leerlijnen zijn verwerkt in handelingssuggesties (Zie 'Informatief' op het startscherm van ZIEN!)</p> <p>Met de ZIEN! leerkrachtvragenlijsten én leerlingvragenlijsten monitor je het functioneren van de leerlingen en kan geëvalueerd worden in hoeverre de doelen die je jezelf als school stelt, worden behaald.</p>
<p>OR3 Vervolgsucces De bestemming van de leerlingen na het verlaten van de school is bekend en voldoet ten minste aan de verwachtingen van de school.</p>	<p>Bij het verlaten van school kan het sociaal-emotioneel functioneren een belangrijke rol spelen bij de keuze van een nieuwe bestemming. Wanneer ZIEN! elk jaar ingevuld is, heeft de school een beeld van de leerling over meerdere jaren en kan het op basis hiervan een inschatting maken in wat voor situatie de leerling het best op zijn plek is. Deze informatie kan gebruikt worden bij het advies.</p>
<p>KA KWALITEITZORG EN AMBITIE</p>	
<p>KA1 Kwaliteitszorg Het bestuur en de school hebben een stelsel van kwaliteitszorg ingericht en verbeteren op basis daarvan het onderwijs.</p>	<p>Het invullen / afnemen van de vragenlijsten van ZIEN! en het analyseren van de gegevens op leerling- groeps, en schoolniveau is verwerkt in de kwaliteitscyclus. Er staat beschreven met welke personen de resultaten en gekozen acties/interventies worden gedeeld / besproken. ZIEN! maakt een integraal onderdeel uit van de kwaliteitscyclus.</p> <p>De ZIEN!resultaten worden ook meegenomen in functionerings- en beoordelingsgesprekken. Bij voorkeur worden de teamleden uitgedaagd of persoonlijke doelen op sociaal en/of emotioneel gebied te formuleren in ZIEN!termen.</p>
<p>KA2 Kwaliteitscultuur Het bestuur en zijn scholen kennen een professionele kwaliteitscultuur en</p>	<p>Een professionele cultuur vraagt dat mensen zich kwetsbaar durven opstellen en kunnen reflecteren op het eigen gedrag. ZIEN! met de ZIEN!bril en ZIEN!taal, kan hier een grote rol in vervullen.</p>

functioneren transparant en integer.	Het advies is om de resultaten van ZIEN! en de gekozen acties bij voorkeur in intervisie-verband te bespreken, zodat teamleden elkaar helpen en inspireren. Een veilig werkklimaat is daarvoor noodzakelijk.
KA3 Verantwoording en dialoog Het bestuur en zijn scholen leggen intern en extern toegankelijk en betrouwbaar verantwoording af over doelen en resultaten en voeren daarover actief een dialoog.	Door het sociaal-emotioneel functioneren en de resultaten van de begeleiding en het aanbod op dit gebied expliciet op te nemen in de verantwoording richting collega's en externen, laat je als school zien hoe belangrijk je dit aspect van het onderwijs en de vorming vindt.
FB FINANCIËEL BEHEER	
FB1 Continuïteit Het bestuur is financieel gezond en kan op korte en langere termijn voldoen aan zijn financiële verplichtingen.	-
FB2 Doelmatigheid Het bestuur maakt efficiënt en effectief gebruik van de onderwijsbekostiging.	-
FB3 Rechtmatigheid Het bestuur verwerft en besteedt de onderwijsbekostiging conform wet- en regelgeving.	-